

KADIN EMERİNİ
DEĞERLENDİRME
VAKFI

ingev/ İNSANI
GELİŞME
VAKFI

DEPREM SONRASI DURUM ANALİZİ

2023

MİKROGİRİŞİMCİ KADINLAR

İçindekiler

ARAŞTIRMA AMAÇ VE ARKA PLANI	3
METODOLOJİ.....	8
ARAŞTIRMA BULGULARI	8
Görüşülen Mikrogişimci Kadınların Özellikleri.....	9
Depremi Genel Etkileri.....	11
Sektörel İhtiyaçlar.....	17
Sosyal Yaşama Yönelik İhtiyaçların Tespiti.....	23
SONUÇ	25
EK: METODOLOJİ HAKKINDA NOT.....	27
EK: TÜRKİYE’DE MİKROGİRİŞİMCİLİK DESTEK EKOSİSTEMİ.....	28

Tablo 1- Çalışan Sayısı.....	10
Tablo 2- Kullanılan Kredi Miktarı	10
Tablo 3- TGMP Dışı Kredi Kullanıcıların Oranı.....	10
Tablo 4- Depremde Yakınları Vefat Eden veya Yaralananlar.....	12
Tablo 5- Depremde Evi Zarar Görenler.....	12
Tablo 6- Ev Mülkiyet Durumu.....	13
Tablo 7- Deprem Sonrası İkametgah Değişimi	13
Tablo 8- Şehir Değiştirenlerin Geri Dönme Eğilimi	14
Tablo 9- Depremde İş Yeri Zarar Durumu.....	14
Tablo 10- Depremde Ev ve İş Hasar Durumu.....	15
Tablo 11- İş Gücü Sektör Dağılımı.....	17
Tablo 12- Depremde İş Yeri Zararı.....	17
Tablo 13- Deprem'in İşe Etkisi	18
Tablo 14- İşe Devam Etmek için İhtiyaçlar.....	19
Tablo 15- İhtiyaç Duyulan Nakit Destek Miktarı	20
Tablo 16- İş Yeri Zararına Göre İhtiyaç Duyulan Nakit Destek Miktarı	21
Tablo 17- Nakit Desteği İhtiyaçları.....	22
Tablo 18- Kişisel Yaşama Yönelik İhtiyaçlar	23
Şekil 1- İl Dağılımı	9
Şekil 2- Yaş Grubu Dağılımı.....	9

ARAŞTIRMA AMAÇ VE ARKA PLANI

2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri, insani felaketin yanı sıra ekonomik dinamikler üzerinde de işyeri, ekipman ve hammadde hasarlarıyla ekonomik hayatın durma noktasına gelmesi, tedarik zincirlerinde kırılma, deprem bölgesi dışına göç gibi çeşitli olumsuz etkilere neden olmuştur. Bölgede faaliyet gösteren mikrogirişimciler ve kadın girişimciler bu afetten etkilenen gruplar arasında yer almaktadır. Bu kitlenin işlerini yeniden kurma ve toparlanma çabası içinde ne tür zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını anlama ihtiyacı doğmuştur. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin yol açtığı felaketin Türkiye ekonomisi üzerindeki toplam yükünün yaklaşık 103,6 milyar dolar (2 trilyon lira) düzeyinde olduğunu tahmin etmiştir¹. Kurumun yayınladığı rapor, aynı zamanda bu büyüklüğün 2023 yılı milli gelirinin yaklaşık yüzde 9'una ulaşabileceği öngörüsünde bulunmuştur. Raporda depremin Türkiye ekonomisi üzerindeki toplam yükü içinde en önemli bileşenin yüzde 54,9 oranıyla konut hasarı olduğu ve bunun maliyetinin 56,9 milyar dolar seviyesinde olduğu belirtilmiştir. İkinci büyük hasar kalemini ise 12,9 milyar dolar ile kamu altyapısı ve hizmet binalarındaki yıkımın oluşturduğu ifade edilmiştir. Raporda aynı zamanda konut hariç özel kesim hasarının 11,8 milyar dolar olduğu açıklanmıştır. Son olarak, sigortacılık sektörü kayıpları ve esnafın gelir kayıpları ile genel makroekonomik etkiler dikkate alındığında, depremin yol açtığı felaketin Türkiye ekonomisi üzerindeki toplam yükünün yaklaşık 103,6 milyar dolar düzeyinde olduğu tahmin edilmiştir.

Oxfam KEDV (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı), TGMP (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı) ile işbirliği içerisinde afet sonrası bölgedeki mikrogirişimci kadınların ihtiyaçlarını anlamaya yönelik bir araştırma yapmıştır. İNGEV (İnsani Gelişme Vakfı) - Toplumsal Araştırmalar Merkezi bu çalışmadan elde edilen verilerin analizlerini yapmış ve bu raporu hazırlamıştır. Araştırmada toplanan veriler, mikrogirişimci kadınların alandaki mevcut durum ve ihtiyaçlarını tespit etmiştir. Bu verilere dayalı olarak hazırlanan raporun deprem bölgesindeki insani yardım ve kalkınma çalışmalarına yön verici olması ve görevli tüm aktörlere yol gösterici bir kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

Doğal Afetlerin Mikrogirişimciler Üzerindeki Etkisi

Doğal afetlerin kadın mikrogirişimciler üzerindeki etkisine ilişkin yapılan araştırmalar, birkaç ana temayı vurgulamıştır. İlk olarak, doğa veya insan kaynaklı tüm felaketler mikrogirişimcilerin ticari faaliyetlerini kesintiye uğratarak finansal kayıplara ve gelirlerin azalmasına neden olabilmektedir. Dünyadaki örneklere bakıldığında bunun en çarpıcı örneklerinden biri 2010 Haiti depremidir. 2010 yılında Haiti'de meydana gelen depremin ardından, küçük işletmeler zorlayıcı bir

¹T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/> (Son Erişim: 23 Mayıs 2023)

toparlanma mücadelesi vermiş ve bunların birçoğu işletmelerini yeniden kurmak için yeterli finansman ve krediye erişimden yoksun kalmıştır.² Benzer şekilde, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Katrina Kasırgası örneğinde, etkilenen bölgelerdeki küçük işletmelerin satışları ve finansal faaliyetleri büyük oranda kısıtlanmış, bu işletmelerin birçoğu felaketten sonra yeniden açılmayarak pazara veda etmiştir.³ 2015'teki Pam Tropikal Kasırgası'ndan sonra yerel kadınlar, özellikle girişimcilik ve gelir çeşitlendirmesi yoluyla kendi hane halkları için afet sonrası gelir akışlarının sağlanması ve sürdürülmesinde liderlik üstlenerek afet sonrası toparlanma süreçlerini desteklemede kritik düzeyde etkili olmuşlardır.⁴

Afetler, özellikle kadın girişimciler için önceden var olan ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin şiddetlenmesine de ortam hazırlayabilir. Kadın girişimciler genellikle finansmana, krediye, pazarlara ve diğer kaynaklara erişimde felaket sonrası iyileşme imkanlarını sınırlayan sistemsel engellerle karşılaşmaktadır. Örneğin, Nepal'deki 2015 tarihli yıkıcı depremden sonra, kadın girişimcilerin hareketliliklerini ve kaynaklara erişimlerini sınırlayan geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel normlar nedeniyle toparlanmanın önünde ek engellerle karşılaştıkları görülmüştür.⁵ Benzer şekilde, Katrina Kasırgası sonrasında, kadınlara ait işletmelerin hükümet programlarından mali yardım alma olasılığı daha düşük olarak kaydedilmiştir.⁶

Bunlara karşın afetlerin yenilik ve girişimcilik için fırsatlar yarattığı örnekler de mevcuttur. Japonya'da 2011 yılında meydana gelen Tohoku depremi ve tsunamisi bunun en kıymetli örneklerindedir. Meydana gelen deprem ve tsunaminin ardından küçük işletmeler, ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için yeni ürünler ve hizmetler geliştirerek afet sonrası toparlanma çabalarında önemli bir rol oynamıştır.⁷ Benzer şekilde, Katrina Kasırgası örneğinde, bazı küçük işletmeler iş modellerini değiştirerek veya yeni pazarlar hedefleyerek değişen ortama uyum sağlayabilmiştir.⁸

² UNESCO, 2010. Haiti'nin ulusal toparlanması ve gelişimi için eylem planı.

<https://whc.unesco.org/document/106244> Son erişim tarihi: 25.04.2023

³ Hiramatsu, Tomoko, ve Maria I. Marshall. 2018. " Afet Kredilerinin Uzun Vadeli Etkisi: Katrina Kasırgası Sonrası Küçük Ölçekli İşletmeler Örneği" Sürdürülebilirlik 10, no. 7: 2364. <https://doi.org/10.3390/su10072364> Son erişim tarihi: 25.04.2023

⁴ Clissold, R., Westoby, R., & McNamara, K. E. (2020). İyileşme sürecinin parçası olarak Vanuatu'da felaketlerle yüzleşen kadınlar. Geoforum. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.05.003> Son erişim tarihi: 26.04.2023

⁵ Shakya, K. "Deprem: Nepal ekonomisi ve kadınlar üzerindeki etkisi." Lowland Technology International 18, no. 2, (2016): 75-82. <https://core.ac.uk/download/pdf/145190489.pdf> Son erişim tarihi: 25.04.2023

⁶ Hiramatsu, Tomoko, ve Maria I. Marshall. 2018. " Afet Kredilerinin Uzun Vadeli Etkisi: Katrina Kasırgası Sonrası Küçük Ölçekli İşletmeler Örneği" Sürdürülebilirlik 10, no. 7: 2364. <https://doi.org/10.3390/su10072364> Son erişim tarihi: 25.04.2023

⁷ J. Li ve F. Zhou, "Afetten Etkilenen Küçük İşletmelerin Erken İyileşmesine Ne Yardımcı Olur: 2011 Büyük Doğu Japonya Depreminden Etkilenen Yerel Bir Kooperatif Üzerine Bir Vaka Çalışması," Afet Araştırmaları Dergisi, Cilt.16 No.8, s. 1234-1242, 2021. <http://dx.doi.org/10.20965/jdr.2021.p1234> Son erişim tarihi: 26.04.2023

⁸ Hiramatsu, Tomoko, ve Maria I. Marshall. 2018. " Afet Kredilerinin Uzun Vadeli Etkisi: Katrina Kasırgası Sonrası Küçük Ölçekli İşletmeler Örneği" Sürdürülebilirlik 10, no. 7: 2364. <https://doi.org/10.3390/su10072364> Son erişim tarihi: 26.04.2023

Mikrogişimci kadınlar, yerel ekonomilerin canlandırılmasında ve yoksulluğun azaltılmasında afet sonrası dönemde kritik bir rol oynayabilmektedir.⁹ Literatürde yer alan çalışmalar, kadın girişimcilerin, topluluklarının uzun vadeli toparlanmasına katkıda bulunabilecek sürdürülebilir ve sosyal açıdan sorumlu iş uygulamalarına girme olasılıklarının erkek girişimcilere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir.¹⁰

Kadın Mikrogişimciler için Türkiye’deki Durum

Türkiye’deki mikrogişimci kadınlar, ekonomik fırsatlarını sınırlayan ve potansiyellerini kısıtlayan çok sayıda sistemsel engel ve zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklar, finansal kaynaklara, eğitime ve öğretime sınırlı erişimin yanı sıra sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri sürdüren ayrımcı tutumları ve cinsiyet kalıp yargılarını içermektedir.¹¹ COVID-19 salgını ve beraberinde alınan sert önlemler, bu zorlukları şiddetlendirerek kadınların ekonomik katılımını ve kaynaklara erişimini daha da sınırlamıştır.¹²

Afet durumları dışında da Türkiye bağlamında kadın girişimcilerin çeşitli ekonomik ve sosyal zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Örneğin, Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi’nde yayınlanan bir araştırma, Türkiye’deki kadın girişimcilerin finansmana, pazarlara ve iş ağlarına erişimde engellerle, cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ve kültürel önyargılarla karşı karşıya kaldığını ortaya çıkarmıştır.¹³ Benzer şekilde başka bir araştırma, Türkiye’deki kadın girişimcilerin iş ve aile sorumluluklarını dengelemenin yanı sıra eğitim ve destek hizmetlerine erişimde zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur.¹⁴

Türkiye’de kadınların girişimcilik de dahil işgücüne katılımı konularında ilerlemesine yönelik sosyal engellerin de mevcut olduğu araştırmalarla ortaya konmaktadır. Örneğin, İNGEV’in 2022 yılında ne ekonomide ne de eğitimde olan genç kadınlar üzerine yayınladığı araştırmada, çalışma durumundan bağımsız olarak kadınların çoğunun, hane içi rollerde erkeklerin sorumluluk almadığı konusunda hemfikir

⁹ WorldBank “Ekonomik içerme programları: Aşırı yoksulluktan çıkış noktası”. 2021.

<https://blogs.worldbank.org/voices/economic-inclusion-programs-springboard-out-extreme-poverty> Son erişim tarihi: 26.04.2023

¹⁰ Hechavarria, Diana M., Amy Ingram, Rachida Justo, and Siri Terjesen. “Kadınlar sosyal ve çevresel girişimciliği daha mı çok benimser?” Küresel Kadın Girişimciliği Araştırması, n.d. doi:10.4337/9781849804752.00016 Son erişim tarihi: 26.04.2023

¹¹ Çınar, D., Dalaman, Z.B., (2022). Türkiye’deki Kadın Girişimciliğinin Önündeki Engeller. Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 1, No. 1, 2022, s. 117–130. Son erişim tarihi: 25.04.2023

¹² McKinsey & Company, Madgavkar, A., White, O., Krishnan, M., Azcue, X., & Mahajan, D. (2020). COVID-19 ve toplumsal cinsiyet eşitliği: Geriletici etkilere karşı koymak. McKinsey Insights. Son erişim tarihi: 25.04.2023

¹³ Mert, A.E. “Türkiye’de Girişimci Kadınlar: Güncel Örüntüler ve Pratikler”. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi Vol IV (2) 176-202. 2021. DOI:10.33708/ktc.950829 Son erişim tarihi: 26.04.2023

¹⁴ Dülger, Meral. " Türkiye’de Kadın Girişimciler: Çağdaş Bir Analiz." Gelişmekte Olan Ekonomilerde Kadın Girişimcilerin Rolünün İncelenmesi, ed. David Chitakunye ve Amandeep Takhar, 23-52. Hershey, PA: IGI Global, 2018. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-5112-6.ch002> Son erişim tarihi: 26.04.2023

olduğu görülmektedir.¹⁵ İNGEV'in Şubat 2022 tarihli başka bir araştırmasına göre ise, kadınların işgücüne katılımı düşük kazanç ve çocuk bakımı olanaklarının yetersizliği ya da eksikliği gibi nedenlerle de kısıtlanmaktadır.¹⁶ OXFAM KEDV'in yürüttüğü programlarda elde ettiği bulgular da bu nedenlerin kadınların girişimcilik alanında faaliyet göstermesinin önündeki en büyük engeller olduğunu göstermektedir.

Deprem Sonrası Durum Tespit Analizi Hakkında

Politika ve programatik müdahaleler, doğal afetlerin ardından mikrogirişimci kadınların toparlanmasını ve dayanıklılığını desteklemek için kritik öneme sahiptir. Özel eğitim, esnek çalışma düzenlemeleri ve çocuk, engelli, yaşlı bakımı gibi alanlarda bakım hizmetlerini yaygınlaştıran cinsiyete duyarlı programlama yöntemleri, kadın girişimcilerin afet sonrası toparlanma ve iyileştirme çabalarına katılmasını ve işlerini yeniden inşa etmek ve büyütme için gereken bilgi ve becerileri geliştirmesini sağlamak için gereklidir. Bununla birlikte, Türkiye'de mikrogirişimci kadınların karşılaştığı sistemsel engelleri ve zorlukları ele almak, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen ve kadın girişimcilerin başarılı olmasını sağlayan daha geniş yapısal ve politika değişikliklerini gerektirmektedir. Özellikle yeni becerilerin geliştirilmesini hedefleyen eğitimler düzenlenmesi; teknolojik ve finansal okuryazarlığın artırılması; girişimcilik yapmak isteyen kadınlar için beceri ve kapasite geliştirmeye yönelik projelerin hayata geçirilmesi; toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan mevzuatın gözden geçirilmesi; iş hayatında şiddet veya güvenlik riski teşkil eden muamelelere yönelik şikayet ve başvuru yollarının daha fazla geliştirilmesi ve bilinirliklerinin artması; bakım ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması; toplumda sadece kadınları değil erkekleri de dahil eden farkındalık çalışmalarının artması; örgün eğitim-öğretim süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık ve zorbalık gibi kavramlarla ilgili farkındalığı yükseltecek şekilde gözden geçirilmesi gibi çeşitli öneriler farklı çalışmalarca dile getirilmiştir¹⁷.

Türkiye'de mikrogirişimci kadınların özellikle doğal afetlerin ardından karşılaştıkları zorlukları daha iyi anlamak ve iyileşmelerini destekleyen etkili politikaları

¹⁵ İNGEV, "Geleceğini Kuran Genç Kadınlar" Projesi Mevcut Durum ve İhtiyaç Analizi Araştırması. 2022. Son erişim tarihi: 02.05.2023

¹⁶ İNGEV, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumlar Çalışması", 2022.

https://ingev.org/dokuman/INGEVin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligine_Yonelik_Tutumlar_Calismasina_Yansimalar.pdf Son erişim tarihi: 02.05.2023

¹⁷ Sallan Gül, S. ve Altındal, Y. (2016) "Türkiye'de Kadın Girişimciliğinin Serüveni: Başarı Mümkün Mü?", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1361-1377.

Çetin Karabat, B. ve Sönmez, Ö.A. (2012) "Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Rolü", Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 227.

Bruni, A., Gherardi, S. and Poggio, B. (2005) Gender and Entrepreneurship: An Ethnographical Approach, New York: Routledge

ILO (2019) A Quantum Leap for Gender Equality: For a Better Future of Work for All, Geneva: International Labour Office.

Kalfa Topateş, A, Topateş, H. ve Kıdak, E. (2022). "Güçlendirme ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini İkilemine Kadın Girişimciliği" Çalışma ve Toplum, C.2, S.73. s.1043-1074.

belirlemek için alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Kadınların sahip olduğu işletmelerin zaman içindeki toparlanmasını ve büyümesini izleyen periyodik araştırmalar, politik müdahalelerin etkisine ilişkin değerli içgörüler sağlayabilir. Mikrogişimci kadınların deneyimlerini inceleyen araştırmalar, ekonomik güçlenmelerini ve dayanıklılıklarını desteklemek için önemli noktalara dikkat çekebilir.

OXFAM KEDV'in TGMP ile işbirliği içerisinde afet sonrası bölgedeki mikrogişimci kadınların ihtiyaçlarını anlamaya yönelik yürüttüğü araştırmadan elde edilen veriler, İNGEV Toplumsal Araştırmalar Merkezi tarafından analiz edilmiştir. Hazırlanan bu rapor, alandaki ihtiyaçları tespit ederek kamu ve sivil toplum aktörlerine yol göstermeyi hedeflemektedir.

METODOLOJİ

Veri Toplama Yöntemi:

Çalışmanın hedef kitlesinin bir kısmına bilgisayar destekli telefon görüşmeleri ("CATI"- Computer Assisted Telephone Interview) yöntemi, diğer bir kısmına bilgisayar destekli yüz yüze anket ("CAPI"- Computer Assisted Personal Interview), bir başka gruba ise kendilerinin doldurduğu çevrimiçi anket yöntemi ("self administered online survey") ile ulaşılmıştır. Soru formu, kolay anlaşılır ve cevaplanabilir şekilde tasarlanmış ve 10 dakika ile sınırlandırılmıştır. Görüşmeler 8 Mart 2023-27 Mart 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Soru Formu Tasarımı:

Soru formu, depremlerden etkilenen 10 ildeki (Kahramanmaraş, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya ve Hatay) mikrogirişimci kadınların durumunu analiz etmek ve ihtiyaçlarını belirlemek için tasarlanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışma nicel araştırma yöntemiyle toplanan verileri aşağıdaki başlıklar altında ele almıştır:

- Görüşülen Mikrogirişimci Kadınların Özellikleri
- Depremin Genel Etkileri
- Depremin İller Bazında Etkileri
- Sektörel İhtiyaçlar
- Sosyal Yaşama Yönelik İhtiyaçların Tespiti

Görüşülen Mikrogişimci Kadınların Özellikleri

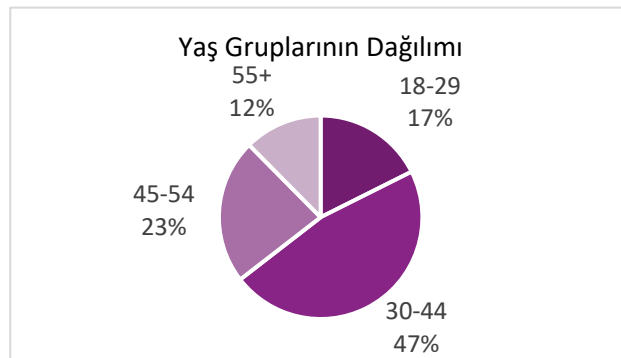
Yaşanan depremler sonrası durum tespiti kapsamında, 10 ilde (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa, Kahramanmaraş) toplam **6010 mikrogişimci kadınl**a görüşme yapılmıştır. Çalışmaya katılan kadınlardan en yüksek katılım oranı %25 ile Kahramanmaraş, %23 ile Gaziantep ve %18 ile Diyarbakır'da olmuştur. Bu illeri, sırasıyla %14 ile Hatay, %7 ile Şanlıurfa, %7 ile Adana ve %3 ile Osmaniye takip etmektedir. En az katılım gösteren iller ise Adıyaman, Malatya ve Kilis'tir. Farklı illerin araştırma örnekleminde teşkil ettiği ağırlıklar, TGMP'nin program faydalanıcılarının illere dağılımıyla paraleldir; daha yüksek oranda katılım görülen illerde daha çok faydalanıcı bulunmaktadır.

Şekil 1- İl Dağılımı

Görüşme yapılan mikrogişimci kadınların neredeyse yarısı 30-44 yaş aralığındadır. Katılımcıların %17'si 18-29 yaş aralığında, %23'ü 45-54 yaş aralığında ve %12'si 55 yaş ve üzerindedir.

Şekil 2- Yaş Grubu Dağılımı

Çalışan sayısı açısından bir inceleme yapıldığında, görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun (%73) tek başına çalıştıkları görülmektedir. Kadınların dörtte birinin (%23) 1 ile 4 arasında çalışanı vardır. İş yerlerinde 5'ten fazla çalışanı olan kadınların oranı (%3) çok düşüktür.

Tablo 1- Çalışan Sayısı

İşinizde sizden başka kaç çalışanın var?	%
0	73%
1-4	23%
5-10	2%
11+	1%
Bilinmiyor	2%

TGMP'den mikrokredi kullananların üçte biri (29%) 0-3000 TL arasında kredi kullanmıştır. İkinci en yüksek oran (23%) 5000-5999 TL aralığında kaydedilmiştir. 8000 TL ve üzeri mikrokredi kullananların oranı %8 iken bilinmeyen miktarlar %2'lik orana sahiptir. Bu veriler ışığında çıkarılabilecek sonuç, TGMP mikrokredilerinin daha küçük işletmelere eriştiğidir. Ayrıca, 5000 TL ve üzeri kredilerin oranı göz önüne alındığında, TGMP'nin bu işletmelerin büyümesi ve gelişmesi için önemli bir finansal kaynak olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 2- Kullanılan Kredi Miktarı

TGMP'den en son kaç TL mikrokredi kullandınız?	%
0-3000 TL	29%
3001-4999 TL	17%
5000-5999 TL	23%
6000-7999 TL	21%
8000+ TL	8%
Bilinmiyor	2%

Tablo 3- TGMP Dışı Kredi Kullananların Oranı

TGMP dışında kredi kullanıyor musunuz?	%
Evet	16%
Hayır	84%

Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğunun (%84) TGMP dışında kredi kullanmadığı ancak yaklaşık olarak her altı kadından birinin de kullanmak durumunda kaldığı görülmüştür. Bu sonuçlar, TGMP'nin küçük işletmeler için önemli bir finansman kaynağı olduğuna ve diğer finansman kaynaklarının da görece düşük bir oranda olsa da tercih edildiğine işaret etmektedir. Kredi gibi finansman kaynaklarına erişim, farklı araştırma ve akademik çalışmaların bulgularına bakıldığında, halihazırda kadın girişimcilerin önemli sorunlarından biri olarak görülmektedir. OECD'nin Türkiye ile ilgili bir inceleme notuna göre¹⁸, Türkiye'deki kadınların yalnızca yüzde 12'si *finansmana erişimin iş kurmaları için bir engel teşkil etmediğini* belirtmektedir (aynı oran Türkiye'deki erkeklerde yüzde 21 olurken OECD ülkelerindeki kadınların ortalamasında ise yüzde 27'dir). Çeşitli araştırmalar¹⁹ ²⁰ kadınların iş kurma alanında finansal araçlar ve yöntemler konusunda erkeklere göre daha az deneyim ve bilgi düzeyine sahip olduklarını raporlamıştır. Kadın girişimciler üzerine yapılan araştırmalar, kadınların erkek girişimcilere göre hem kuruluş aşamasında hem de sonraki aşamalarda önemli ölçüde daha az dış finansman kullandıklarını göstermektedir²¹. Bu durum, kadınların erkeklere göre daha az teminat olarak kullanabilecekleri varlıklara sahip olmalarına (i) ve eğitim düzeyi düşük kadınların bankacılık sisteminin gerektirdiği karmaşık prosedürlerin üstesinden gelme konusunda yaşadıkları sorunlara (ii) bağlanmaktadır²². Bu nedenlerin, kadınların genellikle daha az sermaye gerektiren hizmet ve ticaret sektörlerinde iş kurmayı tercih etmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Başka bir raporda²³ ise *"teorik olarak bankalar kredi verme konusunda kadın erkek ayrımı yapmazlar. Bununla birlikte, anekdot niteliğindeki kanıtlar, banka yetkililerinin kredi başvurusunda bulunan kadınlardan eşlerinin onayına dair kanıt istenmesinin alışılmadık bir durum olmadığını gösteriyor"* denmiştir.

Depremi Genel Etkileri

Görüşülen mikrogirişimci kadınların %32'si depremde yakınlarının vefat ettiğini veya yaralandığını, %68'i ise böyle bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar yaşanan depremin ne kadar yıkıcı etkiye sahip olduğunu, can kayıpları

¹⁸ OECD (2016). İngilizce: "Women Entrepreneurship, Key Findings: Turkey"; <http://www.oecd.org/sdd/business-stats/EaG-Turkey-Eng.pdf> (Son Erişim: 22 Mayıs 2023)

¹⁹İnce Yenilmez, M. (2018). An inquiry into improving women participation in entrepreneurship in Turkey. International Journal of Entrepreneurship, 22(3), 1-15. <https://www.abacademies.org/articles/An-inquiry-into-improving-women-participation-in-entrepreneurship-turkey-1939-4675-22-2-167.pdf> (Son Erişim: 22 Mayıs 2023)

²⁰ A. Özbebek Tunç Ve D. Palalar Alkan, "Women Entrepreneurship in Turkey as an Emerging Economy: Past, Present, and Future," In Women Entrepreneurs and Strategic Decision Making in the Global Economy, Connecticut: IGI Global, 2019, ss.40-62. <https://avesis.istanbul.edu.tr/yayin/debeb200-458f-478a-9175-5e2f88b34462/women-entrepreneurship-in-turkey-as-an-emerging-economy-past-present-and-future> (Son Erişim: 22 Mayıs 2023)

²¹ Eyuboglu, Ayşe, Sema Ozar and Hulya Tufan Tanriover (2000). Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Boyutları, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara

²² OECD (1998) Women Entrepreneurs in Small and Medium Enterprises, OECD, Paris, https://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/women-entrepreneurs-in-small-and-medium-enterprises_9789264162785-en (Son Erişim: 22 Mayıs 2023)

²³ Ozar, Sema, 2007, İngilizce: "Women Entrepreneurs in Turkey: Obstacles, Potentials and Future Prospects"; <https://www.cawtarclearinghouse.org/storage/AttachementGender/Comp%20I%20Prop%2043%20Full%20Draft%20Turkey%20copy.pdf> (Son Erişim: 22 Mayıs 2023)

ve yaralanmalara sebebiyet verdiğini göstermektedir. Bu tür afetlerde, kayıpların insanlar üzerinde yarattığı travma ve zararlar uzun süre etkisini gösterebilmektedir. Bu nedenle toparlanma döneminde psikolojik, maddi vb. destek ve temel ihtiyaçlara yönelik insani yardım oldukça önemlidir.

Tablo 4- Depremde Yakınları Vefat Eden veya Yaralananlar

Depremde vefat eden ya da yaralanan yakınlarınız oldu mu?	%
Evet	32%
Hayır	68%

Depremın etkileri incelendiğinde, mikrogirişimci kadınların %70'inin evlerinin yıkıldığı veya hasar aldığı görülmektedir. Görüşülen kadınların üçte biri evlerinin hasarsız olduğunu belirtmiştir. Depremın, evler üzerinde farklı düzeylerdeki etkileri görülmekle birlikte, evlerde geniş bir yıkım ve hasar bıraktığını gösteren sonuçlar kaydedilmiştir.

Tablo 5- Depremde Evi Zarar Görenler

Depremde eviniz zarar gördü mü?	%
Zarar görmedi	24%
Az hasarlı	41%
Orta hasarlı	11%
Çok hasarlı	12%
Yıkıldı	6%
Sadece eşyalar zarar gördü	6%

Görüşülen girişimci kadınların dağılımı incelendiğinde kirada oturanların oranının (%53) ev sahiplerine (%44) kıyasla biraz daha yüksek olduğu anlaşılmakla beraber; depremden etkilenme oranının ev sahipleri ve kiracılar için benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Kalan yüzde 3'lük kesim, "lojman", "aile evi", "gibi yanıtlar vermişlerdir.

Tablo 6- Ev Mülkiyet Durumu

Ev kendinizin mi, kira mı?	%
Kendimizin	44%
Kira	53%
Diğer	3%

Katılımcıların %18'i depremden sonra ikametgahlarının değiştiğini belirtirken, %82'si ise hala depremden önce yaşadıkları aynı evde ikamet ettiklerini belirtmiştir. Bu sonuçlar, ulaşılabilen program faydalanıcılarının çoğunun depremin yıkıcı etkisine rağmen aynı adreste kalmaya devam ettiğini göstermektedir. Öbür taraftan, depremden sonra evini kaybeden kişilerin ankete cevap ver(e)meyen kişiler arasında kalmış olabileceği de göz önüne alınmalıdır.

Tablo 7- Deprem Sonrası İkametgah Değişimi

Depremden sonra ikametgahınız değişti mi?	%
Evet	18%
Hayır	82%

Çalışmaya katılan mikrogirişimci kadınların büyük çoğunluğu şehir değiştirmemiştir. Yaklaşık altı kadından biri (%17'si) başka bir şehire, özellikle de Antalya, Mersin ve Ankara'ya gitmiştir. Ancak göç edenlerin çoğu geri dönmeyi düşünmektedir. Bu verilere dayanarak, deprem sonrasında araştırma katılımcıları arasındaki bazı insanların şehir değişikliği yapmak zorunda kaldıkları, ancak katılımcıların çoğunluğunun mevcut şehirlerinde kalmayı tercih ettikleri görülmektedir. Ancak yine depremden daha fazla etkilenen program faydalanıcılarının ankete katılmamış olabileceği göz önüne alınmalıdır.

Deprem sonrasında, ikametgahlarında meydana gelen hasarlar nedeniyle birçok insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durumda, evlerini terk edenler için çadır, konteyner, yurt, cami veya belediye evleri gibi geçici konaklama yerleri bulunmaktadır. Yapılan araştırmada, evlerini terk eden katılımcıların %9'unun geçici konaklama yerlerinde kaldığı görülmüştür. Diğer taraftan, katılımcıların bir kısmı Antalya (%8), Mersin (%8) ve Ankara (%8) gibi farklı şehirlere giderken diğerleri ise, aynı il içinde ya farklı bir ilçeye taşınmış yahut bu iller dışında başka illere yerleşmiştir.

Tablo 8- Şehir Değiştirenlerin Geri Dönme Eğilimi

Şehir değişikliği yaptıysanız geri dönmeyi düşünüyor musunuz?	%
Evet	17%
Hayır	6%
Şehir değiştirmedim	78%

2023 Kahramanmaraş depremi yalnızca bireysel kayıplara değil aynı zamanda yıkıcı finansal kayıplara da sebebiyet vermiştir. Çalışmaya katılan mikrogirişimci kadınların %41'inin iş yerleri depremden zarar görmezken, %32'si az hasar aldığını, %20'si orta ve ağır hasar aldığını belirtmiştir. Katılımcıların %7'sinin iş yerleri tamamen yıkılmıştır. Deprem, mikrogirişimci kadınların yarısından fazlasının iş yerlerinde zarar oluşturmuş ya da yıkıma neden olmuş, ticari faaliyetleri sekteye uğratmış veya tamamen durma noktasına getirmiştir. Özellikle yıkılan ve ağır hasar alan iş yerleri için ticari faaliyetlerin devamı daha da zor hale gelmiştir.

Tablo 9- Depremde İş Yeri Zarar Durumu

Depremde iş yeriniz zarar gördü mü?	%
Zarar görmedi	41%
Az hasarlı	32%
Orta hasarlı	10%
Çok hasarlı	10%
Yıkıldı	7%

Depremın İller Bazında Etkileri

Depremın etkilerinin farklı iller arasında nasıl değiştiğini ve işletmelerin ne kadar büyük hasar gördüğünü belirlemek için illerin ayrıntılı bir Şekilde incelenmesi gereklidir. Depremın iş yerleri üzerindeki etkileri iller bazında incelendiğinde, işletmelerin çoğunun büyük bir zarar gördüğü görülmektedir. TGMP faydalanıcıları açısından, Hatay ve Kahramanmaraş illeri depremin yıkıcı etkisinden en çok etkilenen illerdir. Hatay'da görüşülen faydalanıcıların %41'i ve Kahramanmaraş'takilerin %33', "ağır hasarlı-yıkıldı" kategorisinde yer almaktadır. Adana, Diyarbakır ve Gaziantep illerinde görüşülen iş yerlerinin ise sırasıyla %72, %65 ve %62'sinin zarar görmediği belirtmektedir. şanlıurfa ve Osmaniye illerinde görüşülen iş yerlerinin ise sırasıyla %67'si ve %61'i az-orta hasarlı kategorisinde yer almaktadır.

Genel olarak, depremin faydalanıcılar üzerindeki etkisi iller arasında farklılık göstermektedir. Bu kapsamda, deprem sonrası acil yardım ve destek ihtiyacının daha fazla olduğu Hatay ve Kahramanmaraş gibi illere öncelik verilmesi gerektiği çıkarımı bu sonuçlara bağlı olarak yapılabilir.

Tablo 10- Depremde Ev ve İş Hasar Durumu

İl*	Depremde iş yeriniz zarar gördü m?			Depremde eviniz zarar gördü m?		
	Zarar Görmedi	Az- Orta Hasarlı	çok hasarlı- Yıkıldı	Zarar görmedi / Sadece Eşyalar hasarlı	Az- Orta hasarlı	çok hasarlı- Yıkıldı
Adana (n:416)	72%	25%	3%	60%	38%	2%
Diyarbakır (n:1064)	65%	34%	1%	54%	44%	2%
Gaziantep (n:1373)	62%	32%	6%	43%	49%	8%
Hatay (n:842)	22%	37%	41%	15%	44%	41%
Kahramanmaraş (n:1488)	18%	49%	33%	11%	58%	31%
Osmaniye (n:159)	19%	61%	19%	11%	74%	16%
şanlıurfa (n:446)	27%	67%	6%	16%	79%	4%

*Bazı düşük olan iller (n<100) bu tabloda gösterilmemiştir. Her bir kolon için iller ortalamasından anlamlı Şekilde yüksek olan iller renkli tarama ile belirtilmiştir.

Depremi faydalanıcıların evleri üzerindeki etkilerini illere göre incelediğimizde ise, Adana ve Diyarbakır illerinde görüşülen mikrogişimciler %60 ve %54 oranında evlerinin zarar görmediğini ifade etmiştir.

Ancak, deprem en çok Hatay ve Kahramanmaraş illerindeki faydalanıcıların evlerini etkilemiş görünmektedir. Hatay ve Kahramanmaraş illerinde görüşülenlerin %41 ve %31'i evlerinin "çok hasarlı-yıkıldı" kategorisinde yer aldığını belirtmiştir. Bu durum, evlerin büyük bir bölümünün tamamen kullanılamaz hale geldiğini göstermektedir.

Şanlıurfa ve Osmaniye illerinde görüşülenlerin ise sırasıyla %79 ve %74'ü evlerini "az-orta hasarlı" kategorisinde değerlendirmiştir.

Bu veriler ışığında depremin iller bazında farklı etkiler yarattığı görülmektedir. Depremi etkisi en fazla Hatay ve Kahramanmaraş illerinde hissedilirken, Diyarbakır ve Gaziantep illerindeki katılımcıların çoğu evlerinin ciddi düzeyde hasar almadığını belirtmiştir.

Sektörel İhtiyaçlar

Sektör dağılımları incelendiğinde, araştırmaya katılan mikrogirişimci kadınların en yüksek oranda üretim (%36) ve ticaret (%34) sektörlerinde faal olduğu görülmektedir. Bu sektörleri hizmet (%20), tarım ve hayvancılık (%6) sektörleri takip etmektedir. Eğitim ve sağlık gibi diğer sektörler ise %3 ile en az oranda temsil edilmektedir.

Tablo 11- İş Gücü Sektör Dağılımı

İş Gücü Sektör Dağılımı	%
Üretim	36%
Ticaret	34%
Hizmet	20%
Tarım ve Hayvancılık	6%
Diğer	3%

Yapılan çalışmada depremin en fazla Ticaret sektöründeki kadın girişimlerinde (%34) yıkım veya üst seviye hasar oluşturduğu, bu işletmeleri daha büyük ölçüde etkilediği görülmektedir. Üretim sektöründeki girişimlerin %33'ü bina hasarından etkilenmiştir. Hizmet sektörü ise %23 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Daha az kadın girişiminin olduğu tarım ve hayvancılık sektöründe etkilenen iş yeri oranı da daha düşüktür (%6). Bu veriler, depremin kadınların ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiği ticaret ve üretim sektörlerinde büyük bir hasar yarattığını göstermektedir. Bu sektörlerin ekonomik faaliyetleri üzerindeki etkisi büyük olabilir ve bu nedenle afet sonrası müdahalelerde bu sektörlerle öncelik verilmesi önemlidir.

Tablo 12- Depremde İş Yeri Zararı

Depremde iş yeriniz zarar gördü mü? (n:1067)	Çok hasarlı – Yıkıldı %
Ticaret	34%
Üretim	33%
Hizmet	23%
Tarım ve Hayvancılık	6%
Diğer	4%

Sektörel bazda incelendiğinde (Tablo 13- Deprem'in İşe Etkisi), depremin mikrogişimciler üzerindeki olumsuz ekonomik yansımaları büyük ölçüde nakit kaybı olarak göze çarpmaktadır. Bu ihtiyaç tüm sektörler için en yüksek oranda belirtilen ihtiyaçtır.

Tablo 13- Deprem'in İşe Etkisi

Depremden işiniz nasıl etkilendi?	Hizmet (n:1212)	Üretim (n:2172)	Ticaret (n:2067)	Tarım ve Hayvancılık (n:371)	Diğer (n:188)
Nakit kaybı yaşadım	69%	71%	76%	54%	52%
Stoklarım zarar gördü	32%	21%	32%	9%	25%
Ekipman/makine kaybı/hasarı	22%	13%	9%	5%	21%
Yem kaybım var	2%	1%	1%	30%	2%
İş yeri / Evi yıkıldı, hasar gördü ya da yağmalandı	6%	6%	4%	1%	19%
Kayıbım, zararım olmadı	4%	6%	4%	5%	6%
Hayvan barınağım yıkıldı	1%	0%	0%	19%	0%
Müşteri Kaybı/ Üretim/Satışlar Durdu	4%	6%	3%	1%	5%
Hayvanlarımda can kaybı var	1%	0%	0%	14%	0%
Toprak ve mahsuller zarar gördü	1%	1%	0%	8%	1%
Diğer	0%	1%	1%	0%	2%

Hizmet sektörü, depremden en çok etkilenen sektörler arasında yer almaktadır. Stokların zarar görmesi (%32) ve ekipman/makine kaybı/hasarı (%22), hizmet sektöründeki katılımcıların önemli zorluklarla karşılaştığını göstermektedir.

Üretim sektörü de depremden etkilenen sektörler arasındadır. Stokların zarar görmesi (%21) ve ekipman/makine kaybı/hasarı (%13), üretim faaliyetlerinde aksaklıkların yaşandığını göstermektedir. Üretim süreçlerinde kullanılan ekipmanların hasar görmesi, üretimin durmasına veya sınırlı bir kapasiteyle devam etmesine neden olabilir.

Ticaret sektörü de depremden etkilenen sektörler arasındadır. Stokların zarar görmesi (%32) ve ekipman/makine kaybı/hasarı (%9), katılımcıların ticari faaliyetlerinde aksamalar yaşandığını göstermektedir.

Tarım/hayvancılık sektörü de, depremden etkilenen sektörler arasında yer almaktadır. Yem kaybı (%30) ve hayvan barınağının yıkılması (%19), tarım ve

hayvancılıkla uğraşan katılımcıların önemli kayıplar yaşadığını göstermektedir. Bu durum, tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetlerinde ciddi aksamalara yol açabilir.

Diğer sektörlerde de depremde etkilenen işletmelerin çeşitli zorluklarla karşılaştığı belirtilmektedir. Stokların zarar görmesi (%25) ve ekipman/makine kaybı/hasarı (%21) gibi sorunlar yaşanmıştır. Bu sektörlerde de işletmeler faaliyetlerini yeniden düzenleme ihtiyacı duyabilirler.

Depremzede mikrogirişimci kadınların ticari faaliyetlerine devam etmek için ihtiyaçları konusundaki bulgulara bakıldığında (Tablo 14- İşe Devam Etmek için İhtiyaçlar), kadınların büyük çoğunluğu tüm sektörlerde ekonomik olarak toparlanma için nakit desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Tablo 14- İşe Devam Etmek için İhtiyaçlar

İşinize devam etmek için hangi desteklere ihtiyacınız var?	Hizmet (n:1212)	Üretim (n:2172)	Ticaret (n:2067)	Tarım ve Hayvancılık (n:371)	Diğer (n:188)
Nakit destek	78%	79%	85%	71%	86%
Satış-Pazarlama desteği	10%	16%	18%	4%	6%
Makina/ekipman	17%	9%	6%	3%	12%
Hammadde/ üretim malzemesi	14%	14%	6%	3%	11%
Tohum	1%	0%	0%	5%	0%
Gübre	1%	0%	0%	8%	1%
Sulama sistemi	1%	0%	0%	4%	0%
Yem	1%	0%	0%	29%	1%
Barınak tamiri	2%	0%	1%	13%	1%
Hayvan	1%	0%	0%	17%	0%
İhtiyacım yok	3%	4%	3%	1%	4%
Diğer	1%	1%	1%	0%	5%

Hizmet sektörü, işe devam etme için gereksinimlere bakıldığında, makine/ekipman kaybı (%17) ve hammadde/üretim malzemesi ihtiyacı (%14) gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Makine veya ekipman kaybı, hizmetlerin sunumunda aksamalara neden olabilir. Hammadde veya üretim malzemesi ihtiyacı ise hizmetlerin sürdürülebilirliği için önemlidir. Bu sektördeki işletmeler, ekipman ve hammadde temini için desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Üretim sektörü, satış-pazarlama desteği ihtiyacı (%16) belirtmiştir. Deprem nedeniyle üretim süreçleri ve tedarik zincirleri aksayabilir, bu da satış ve pazarlama faaliyetlerini etkileyebilir. Üretim sektöründeki işletmeler, ürünlerini pazarlamak ve satışlarını artırmak için desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Ticaret sektörü de satış-pazarlama desteği ihtiyacı (%18) belirtmiştir. Deprem sonucunda ticari işletmelerde satış düşüşleri ve pazarlama faaliyetlerinde zorluklar yaşanabilir. Bu sektördeki işletmeler, satışlarını artırmak ve pazarlama stratejilerini yeniden düzenlemek için desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Tarım ve hayvancılık sektörü, yem kaybı (%29) ve hayvan kaybı (%17) gibi zorluklarla karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. Bu sektörde faaliyet gösteren işletmeler, hayvanlarının beslenmesi ve sağlığı için desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır. Yem kaybı, hayvanların doğru beslenme ve büyüme süreçlerini etkileyebilir. Ayrıca, hayvan barınağının yıkılması da hayvanların korunması ve güvenli bir şekilde barınmalarının sağlanması için destek gerektiren bir konudur.

Bu veri ışığında, depremden etkilenen her beş mikrogirişimci kadından dördünün finansal kaynaklara erişimle ilgili ihtiyaç belirttiği göze çarpmaktadır.

Nakit desteğine ihtiyacı olan katılımcıların miktar açısından incelenmesi yapıldığında, en yüksek oran %33 ile 5001-10.000 TL arasındadır. Bunu %29 ile 1-5.000 TL arası ve %20 ile 10.001-20.000 TL arası takip etmektedir. 20.000 TL ve üzeri finansman erişimine ihtiyaç duyanların oranı ise %18 olarak kaydedilmiştir. Kritik bir çıkarım olarak, katılımcıların çoğunluğunun (%62) iş devamlılıkları için 10,000 TL altında bir nakit desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Tablo 15- İhtiyaç Duyulan Nakit Destek Miktarı

Nakit desteğe ihtiyacınız varsa, miktar belirtiniz. (n:4172)	%
1-5.000 TL	29%
5.001-10.000 TL	33%
10.001-20.000 TL	20%
20.000+ TL	18%

Depremde iş yeri çok hasarlı veya yıkıldığı için nakit desteğine ihtiyaç duyanların en büyük kısmı (%42) 20.000 TL ve üzeri bir miktara ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu durum, işyerlerinin tamir veya yeniden inşa edilmesi için gereken yüksek miktardaki maliyetleri ifade etmektedir. Bununla birlikte, %21'i 10.001-20.000 TL arasında nakit desteğine ihtiyaç duyarken, %22'si 5.001-10.000 TL arasında ihtiyaç duymaktadır. Bu da işyerlerinin hasarını onarmak için orta miktarda finansmana ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Ayrıca, %14'ü 1-5.000 TL arasında talepte bulunurken, daha küçük işletmelerin veya hasarı sınırlı olan

işyerlerinin hasarlarını onarmak için daha az miktarda finansmana ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bu veriler, depremin işyerleri için ciddi maddi hasara yol açtığını ve işletmelerin tamir, yeniden inşa ve yeniden açılma maliyetlerini karşılamak için önemli miktarda nakit desteğine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Tablo 16- İş Yeri Zararına Göre İhtiyaç Duyulan Nakit Destek Miktarı

Depremde iş yeriniz zarar gördü mü?	Zarar görmedi	Az-Orta Hasarlı	Çok hasarlı-Yıkıldı
1-5.000 TL	39%	27%	14%
5.001-10.000 TL	39%	33%	22%
10.001-20.000 TL	16%	24%	21%
20.000+ TL	6%	17%	42%

Nakit desteğine ihtiyaç duyduğunu belirten katılımcılar, faaliyet gösterdikleri sektör özelinde incelendiğinde, nakit ihtiyacı duyulan unsurların sektörler bazında farklılaştığı tespit edilmiştir. Hammadde/girdi/stok ürün alımı için ve alet/ekipman/cihaz alımı veya onarımı için nakit ihtiyacı sektörlerin genelinde en çok ihtiyaç duyulan unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Sektörlere ayrıca bakıldığında ise bu unsurlara duyulan ihtiyaç oranı ve bunların sıralaması değişkenlik göstermektedir. Hizmet sektöründe nakit desteğine ihtiyaç duyanların en yüksek oranı (%23) ev tadilatı/onarımı, eşya giderleri, kira/fatura, taşınma giderleri gibi maddi desteklere ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Ayrıca iş yeri tadilatı/yeniden iş kurma gibi giderlere de ihtiyaç vardır (%20).

Üretim sektöründe nakit desteğine ihtiyaç duyan kadınların dörtte biri (%26) hammadde/girdi/stok ürün alımı için bu desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bu da üretim sektörünün devamlı malzeme tedarik etmek zorunda olan bir sektör olduğunu ve tedarik zincirindeki herhangi bir aksaklık veya gecikmenin ciddi ekonomik sonuçlar doğurabileceğini bir kez daha göstermektedir. Alet/Ekipman /Cihaz Alımı, Onarımı ihtiyacı da %23 oranıyla ön plana çıkmaktadır. Üretim sektöründe yer alan işletmelerin, üretim kapasitelerini artırmak, verimliliklerini yükseltmek veya ürün kalitesini iyileştirmek için gerekli olan araç ve ekipmanlara erişimlerini sağlamak amacıyla nakit desteği talep ettikleri anlaşılmaktadır.

Ticaret sektöründe hammadde/girdi/stok ürün alımı için nakit desteğine en yüksek oranda ihtiyaç duyulmuştur (%32). Alet/Ekipman/Cihaz Alımı, Onarımı ihtiyacı da %20 oranıyla ön plana çıkmaktadır.

Tarım sektöründe nakit desteğine ihtiyaç duyanların en yüksek oranı %49 ile tarımsal ve hayvansal giderler desteği olarak görülmektedir. Bu da tarım sektörünün zorlu ekonomik koşullarında, üretim maliyetlerinin artması ve gelir kaybı yaşanması gibi sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Ayrıca

tarım ve hayvancılık sektöründe ev tadilatı/onarımı, eşya giderleri, kira/fatura, taşınma giderleri gibi maddi desteklere de ihtiyaç duyulmaktadır (%18).

Tablo 17- Nakit Desteği İhtiyaçları

Nakit desteğe ihtiyacınız varsa, ne için gerektiğini belirtiniz. (n:2190)	Hizmet (n:393)	Üretim (n:785)	Ticaret (n:821)	Tarım ve Hayvancılık (n:98)	Diğer (n:93)
ALET/EKİPMAN/CİHAZ ALIM, ONARIMI	18%	23%	20%	3%	23%
BORC/KREDİ GERİ ÖDEMELERİ	3%	3%	4%	0%	1%
EĞİTİM VE SAĞLIK GİDERLERİ	1%	1%	0%	1%	0%
EV TADİLATI/ONARIMI, EŞYA GİDERLERİ, KİRA/FATURA, TAŞINMA GİDERLERİ	23%	18%	15%	18%	19%
HAMMADDE/GİRDİ/ STOK ÜRÜN ALIMI İÇİN NAKİT DESTEĞİ	17%	26%	32%	8%	23%
İŞ YERİ TADİLATI/YENİDEN İŞ KURMA VB. GİDERLER	20%	11%	16%	5%	19%
MÜŞTERİ KAYBI/ SATIŞLARIN DURMASI /NAKİT KAYBI	3%	1%	2%	0%	0%
TARIMSAL VE HAYVANSAL GİDERLER DESTEĞİ	1%	1%	0%	49%	0%
TEMEL İHTİYAÇLAR /GIDA /K. TEMİZLİK /GİYİM VB. NAKİT DESTEĞİ	16%	16%	11%	15%	15%

Sosyal Yaşama Yönelik İhtiyaçların Tespiti

Katılımcılara, işletmelerinin ihtiyaçları haricinde, kendi kişisel ekonomik ve sosyal yaşamlarını devam ettirmek için nelere ihtiyaç duydukları da sorulmuştur. Katılımcıların %48'inin işletmelerinin ihtiyacı haricinde kişisel bir ihtiyaca gereksinim belirtmediği görülmüştür.

Tablo 18- Kişisel Yaşama Yönelik İhtiyaçlar

Ekonomik ve sosyal yaşamınızı devam ettirmek için başka hangi desteklere ihtiyacınız var?	%
İhtiyaç Yok	48%
Temel İhtiyaçlar için Acil Yardım Nakit Desteği	27%
Barınma, Beyaz Eşya, Mobilya ve Mutfak Gereçleri	12%
Temel Gıda Ürünleri	8%
Ruhsal Sağlık ve Psikolojik Destek	5%
Maaş veya Diğer Sabit Giderler için Nakit Desteği	3%
Giyim Ürünleri-Yetişkin/Çocuk	3%
Satış/ Pazarlama Desteği	3%
İstihdama Erişim, İş Bulma ve Danışmanlık	2%
Kişisel Hijyen ve Temizlik Ürünleri	2%
Hasarlı İşyeri-Tesis Kurulumu/ Taşınması için Nakit Desteği	2%
Eğitim için Nakit Desteği, Burs	1%
Hammadde/Girdi/Stok Ürün Alımı için Nakit Desteği	1%
Diğer	4%

İhtiyaç belirtenlerin dağılımına bakıldığında, büyük ölçüde nakit desteğine odaklanıldığı görülmüştür. Depremzedelerin ekonomik ve sosyal yaşantısını devam ettirmek için en çok ihtiyaç duydukları kalem, "temel ihtiyaçlar için acil yardım nakit desteği" olarak kaydedilmiştir. Bu durum, gıda, kıyafet veya barınma gibi alt başlık belirtmeden, olabilecek tüm insani yardım desteklerine ihtiyacı olduğunu söyleyen kişiler tarafından verilen cevapları kapsamaktadır. Katılımcıların yaklaşık dörtte biri (%27), temel ihtiyaçları için acil yardım nakit desteği talep etmektedir. Bu küme çalışmadaki tüm katılımcılar arasında en kritik durumda olan ve insani yardıma en yüksek oranda ihtiyaç duyan küme olarak değerlendirilebilir.

Bunun yanı sıra, barınma, beyaz eşya, mobilya ve mutfak gereçleri gibi malzemelere ihtiyaç duyanların oranı %12'dir. Temel gıda ürünleri (%8), ruhsal sağlık ve psikolojik destek (%5), giyim ürünleri- yetişkin/çocuk (%3) ve kişisel hijyen ve temizlik ürünleri (%2) de diğer ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

Katılımcıların belirli bir kısmı, kişisel ihtiyaçları sorulduğunda dahi işleriyle ilgili ihtiyaçları vurgulamıştır. %3'ü, maaş veya diğer sabit giderleri için nakit desteği talep etmektedir. Satış/pazarlama desteği (%3), istihdama erişim, iş bulma ve danışmanlık (%2), hasarlı işyeri-tesis kurulumu/taşınması için nakit desteği (%2), eğitim için nakit desteği/burs (%1) ve hammadde/girdi/stok ürün alımı için nakit desteği (%1) bu ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma raporu, 2023 Maraş depreminden etkilenen mikrogirişimci kadınların ihtiyaçlarına yönelik bir durum tespiti sunmaktadır. Bulgular, deprem sonrası yeniden yapılanma sürecinde yeterli kaynakların ayrılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Mikrogirişimci kadınlar açısından ise depremin ekonomik zararları oldukça büyüktür. Deprem sonrasında mikrogirişimciler tarafından en çok belirtilen ihtiyaç yaşanan nakit kaybına yöneliktir (%70). Deprem hem işletmelere verdiği hasarlarla hem de genel olarak ticaretin felaket sonrasında farklı nedenlerle durma noktasına gelmesi gibi olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Birçok kadın, acil yardım nakit destekleri ve finansmana erişim hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Temel ihtiyaçlarının yanı sıra, ev tadilatı/onarımı, iş yeri tadilatı/yeniden kurulumu, alet/ekipman/cihaz alımı/onarımı gibi diğer konulara yönelik ihtiyaç tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılanlar tarafından belirtilen iş yeri veya hane hasarlarına bakıldığında Hatay ve Kahramanmaraş illerinin çok hasarlı ya da yıkılan binaların oranı açısından diğer illere göre ciddi şekilde farklılaştığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre en yüksek nakit desteği kategorisi (20.000 lira ve üstü) en yüksek oranda depremde iş yeri çok hasar gören ya da yıkılan mikrogirişimciler tarafından beyan edilmiştir ("çok hasarlı" veya "yıkıldı" cevabı verenlerin yüzde 42'si 20,000 TL ve üstü nakit desteği talep etmiştir). Bu bulgu sektörden bağımsızdır ve tüm sektörler için geçerlidir. Ancak sektörel kırılıma bakıldığında, Ticaret ve Üretim sektörlerinin işyerinin zarar görmesi açısından en yüksek oranda "ağır hasar" ve "yıkım" ifade eden katılımcılara sahip olduğu görülmüştür.

Öbür taraftan örneklemin yarısından çoğu 10.000 TL'nin altında nakit desteği talep etmiştir. Bu oran, mikrogirişimcilerin görece daha küçük destekler ile işletmelerini normal çalışma düzenine geri getirebileceklerine işaret etmektedir.

Sektör detaylarına bakıldığında İmalat sektörü, Perakende ya da Toptan Ticaretle uğraşanlar öncelikle hammadde alımı ve ekipman yenileme aşamaları için nakit desteği talep etmiştir. Tarım ve Hayvancılık sektöründe ise nakit desteği yarıya yakın oranda (%49) "tarımsal veya hayvansal giderler" başlığı için talep edilmiştir. Hizmet sektöründe çalışan mikrogirişimcilerin öncelikli nakit ihtiyacı iş yeri tamirati ya da taşıma için oluşacak maliyetlerle ilgilidir.

Deprem sonrasında hem Türkiye'de hem yurt dışında birçok sivil toplum kuruluşu, özel sektör şirketi ve diğer paydaşlar deprem sonrası bölgede oluşan insani yardım ihtiyacına cevap vermek üzere çalışmalara başlamıştır. Bu rapor kapsamında yapılan araştırma, kadınların ekonomik ve sosyal yaşamlarını devam ettirmek için

belirttikleri ihtiyaçları arasında insani yardıma erişimin (gıda, barınma, acil nakit yardımı, vb.) önemine işaret etmiştir.

Çalışma verisine bakıldığında görüşülen mikrogirişimci kadınların %6'sının depremde evlerini yıkım nedeniyle tamamen kaybettiği anlaşılmaktadır. %8'lik bir kesim deprem sonrası temel gıda ürünlerine erişemediğini belirtmiştir. %2'lik bir kesim kişisel hijyen ve temizlik ürünlerine ulaşamadığını iletmiştir. Bu alt gruplar veri içinden belirlenerek bu tür daha acil ihtiyaç belirten kişilere yardım faaliyetlerinin yönlendirilmesi sağlanabilir.

Bu raporun sonuçları, depremden etkilenen mikrogirişimci kadınların ihtiyaçlarına yönelik politika ve programların geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Özellikle, mikrogirişimci kadınların ekonomik iyileşme sürecinde aktif bir rol oynamaları için ihtiyaç duydukları desteği sağlamak önemlidir. Bu destekler, ekonomik açıdan kırılgan bir grup olan kadın girişimcilerin korunması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

Bu araştırma, depremin etkilerini azaltmak ve yeniden yapılanma sürecinde daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yaklaşım benimsemek için yapılacak çalışmalara katkı sunacaktır. Ayrıca, gelecekte yapılacak tamamlayıcı araştırmalar, bu raporun sonuçlarını daha da güçlendirmek ve benzer durumlarda daha etkili politikalar geliştirmek için katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, 2023 Kahramanmaraş depreminden etkilenen mikrogirişimci kadınların ihtiyaçlarını karşılamak için acil önlemler alınması gerekmektedir. Maddi desteğin yanı sıra, psikolojik destek, eğitim ve danışmanlık hizmetleri de sağlanmalıdır. Ayrıca, ekonomik açıdan kırılgan grupların korunması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde, depremzedelerin ekonomik ve sosyal iyileşme süreci hızlandırılabilir ve daha kapsayıcı bir yeniden yapılanma sağlanabilir.

EK: METODOLOJİ HAKKINDA NOT

Veri analizi:

Telefon görüşmeleri ve yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanan veriler, data temizleme ve analize hazırlık aşamalarından sonra tanımlayıcı istatistikler yardımıyla analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler, nicel verileri özet olarak sunar ve verinin dağılımı hakkında bilgi sağlar. Analiz aşamasında verileri özetlemek ve eğilimleri belirlemek için frekans dağılımları ve yüzdeler kullanılmıştır. Daha detaylı içgörüler elde etmek için çapraz tablolar oluşturulmuştur. Çapraz tablo, bir değişkenin başka bir değişken üzerindeki dağılımını gösteren ve katılımcıların dağılımını iki veya daha fazla değişkenin dökümü altında ifade eden iki (veya daha fazla) boyutlu bir tablodur. Ayrıca değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı konusunda fikir edinmek için kullanılır. Ek olarak, çalışmadaki değişkenler arasındaki farklılıkları sınamak için istatistiksel anlamlılık testleri kullanılmıştır. Sonuçların istatistiksel açıdan önem taşıyıp taşımadığını ya da anlamlı olup olmadığını test etmek için anlamlılık testlerine başvurulmuştur. Soru formunda irdelenen farklı konuların göreceli önemini karşılaştırmak için %95 güven seviyesinde çift taraflı anlamlılık testi yapılmıştır. Bu test, analiz sonuçlarının istatistiksel olarak geçerliliğine ve güvenilirliğine karar verme yöntemidir. Tüm istatistiksel analizler Excel ve SPSS programları kullanılarak yapılmıştır.

Geçerlilik ve güvenilirlik:

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğinden emin olmak amacıyla hazırlanan anket formu, depremden etkilenen Kahramanmaraş, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya ve Hatay illerinden rastgele seçilerek oluşturulan bir örnekleme pilot görüşmelere tabi tutulmuş ve anket sorularının anlaşılabilirliği için geri bildirimler alınarak form üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Buna ek olarak toplanan veriler; aykırı değerler, tutarsızlıklar ve eksik değerler açısından kontrol edilmiştir.

Çalışmanın Sınırlılıkları:

Araştırmanın kritik bir limitasyonu, CATI, çevrimiçi form veya CAPI ile ulaşılamayan kitle açısından oluşmaktadır. Eğer beyana dayalı bu ankete katılım gösteremeyen grup, depremden etkilenme açısından katılım gösteren gruba göre daha farklı şartlar içinde ise bu durumda depremin etkileri, ankete katılım gösteremeyen grup için ortaya çıkmamış olacaktır. Yakınların can kaybı, ampüte olmak, geçici barınağa taşınmak ya da il değiştirmek gibi durumlar, ankete katılımı zorlaştıracığı için daha zor durumda kalan mikro-girişimcilerin katılım oranının daha düşük olması ve bu çalışma ile onlara ulaşılamamış olması mümkündür. Ayrıca katılımcılar program faydalanıcıları arasından seçildiği için depremden yüksek oranda etkilenen bazı iller için analiz yapmaya yeterli görüşme sayılarına ulaşılamamıştır. Bu illerdeki mikro-girişimcilerin ihtiyaçları çalışma sonuçlarına sınırlı olarak yansımıştır.

EK: TÜRKİYE'DE MİKROGİRİŞİMCİLİK DESTEK EKOSİSTEMİ

Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesi ve KOBİ'lerin desteklenmesi için kurulan en önemli kurum, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB)'dir. KOSGEB, 1990 yılında KOBİ'lerin teknolojik yeniliklere hızlı bir şekilde uyum sağlamalarını, rekabet güçlerini ve ekonomiye katkılarını artırmalarını ve faaliyetlerini sürdürmelerini sağlamak için kurulmuştur. KOSGEB, ücretsiz olarak, kadın girişimcilere teknik, yönetsel ve pazarlama desteği sağlamakta; kadınlar dahil genel ve özel hedef grupları için uygulamalı girişimcilik eğitimleri düzenlemektedir. 2017 yılı itibarıyla, KOSGEB, kadın girişimcilerin öncelikli olduğu 230.000'den fazla başvuruya 50.000 Türk Lirası (TL) değerinde faizsiz kredi sağlamaktadır. 2022 yılında 12 bin 811 kadın girişimciye destek sağlayan KOSGEB, 2023 yılında 13 bin kadının girişimcilik desteklerinden faydalanmasını hedeflemektedir. 2023'te toplam girişimcilik destekleri içerisinde kadınların alacağı pay %29,5 olarak belirlenmiştir.

Türkiye'deki girişimcilik ekosistemini destekleyen ve girişimcilerin işlerini desteklemek için ortak programlar ve projeler yürüten diğer kurumlar şunlardır:

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)
 - Kadın Girişimciler Konseyi'ni kurdu.
 - Kadın girişimciliği hakkında politikalar geliştirir ve danışmanlık sağlar.
 - İş kurmak ve yürütmek için temel bilgi ve becerileri kazanmalarına yardımcı olarak kadınlar için kariyer fırsatları yaratır.
- Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)
 - İnkübasyon ve mentorluk desteği sağlar ve (potansiyel) kadın girişimciler için eğitim programları başlatır.
 - Bölgesel/uluslararası kadın kuruluşlarıyla yakın ilişkileri vardır.
 - Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ile sürdürülebilir proje ortaklıkları kurmuştur.
- Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)
- Sivil toplum kuruluşları
- Üniversiteler
- Ticaret odaları

Ayrıca, Türkiye'deki kadın girişimcileri destekleyen diğer projeler ve organizasyonlar aşağıdaki gibidir:

- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, dar gelirli kadınlara yönelik temel girişimcilik becerileri eğitimi, finansal okuryazarlık eğitimi, kooperatifleşme, mikrokredi, ürün geliştirme, satış-pazarlama, iş geliştirme, finansman gibi destekler sunmaktadır.
- Türkiye Grameen Mikrofinans Programı: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) bünyesinde yürütülmekte olan Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP), Türkiye genelinde 20 yılı aşkın süredir dar gelirli mikrogirişimci kadınlara, teminat ve kefalet olmadan, tamamen güvene dayalı, ancak geri dönüşü olan mikrokredi desteği sağlamaktadır. Mikrokredi uygulaması sayesinde 69 il ve 100 şubede, yaklaşık 200 bin yoksul kadının mikrogirişimci olmaları sağlanmıştır. Bu kapsamda dar gelirli mikrogirişimci kadınlara, toplam 1 milyar 552 milyon liradan fazla mikrokredi dağıtımı gerçekleştirilmiş olup, geri ödeme oranlarına bakıldığında ise %100'lük bir başarı söz konusudur.
- Kadın Girişimciliğini Destekleme Programı: AB ve Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Odası TESK iş birliğinde kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve kadınların iş hayatında daha aktif rol almalarının sağlanması hedefiyle başlatılmıştır.
- Kadınların Daha Çok ve İyi İş Fırsatlarına Erişimlerinin Desteklenmesi Projesi: İŞKUR ve Uluslararası Çalışma Örgütü ILO iş birliğiyle hayata geçirilen projede Türkiye'de kadın istihdamının önündeki engellerin bütüncül bir bakış açısı ile tespit edilmesi ve azaltılması hedeflenmiştir.
- Güneydoğu Anadolu Projesi- Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi (GAP-GİDEM) ve Kadın Merkezi (KAMER) iş birliğinde Kadın Girişimciliği projesi hayata geçirilmiştir.
- GAP-GİDEM, Güneydoğu Türkiye'deki kadın girişimcilere yardım ve destek sağlanmasında aktif bir rol oynamaktadır.
- Garanti Bankası
 - Kadın girişimcilerin işlerini büyütmeleri için gerekli olan teşvik, iletişim ağı, eğitim ve finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik Kadın Girişimci Destek Paketi sunmaktadır.
 - Ekonomist dergisi ve KAGİDER işbirliğiyle düzenlenen "Türkiye'nin Kadın Girişimcisi" yarışmasını organize etmektedir.
- Halkbank
- Akbank
- Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)

DEPREM SONRASI DURUM ANALİZİ

MİKROGİRİŞİMCİ KADINLAR

İletişim:

E Posta: info@ingev.org
Web Sitesi: www.ingev.org
Telefon: +90 216 540 50 21

Koşuyolu Mah. Koşuyolu Cad. No:52
Kadıköy / İSTANBUL

2023

KADIN EMEĞİNİ
DEĞERLENDİRME
VAKFI

